

Analysis of Factors Affecting Development Inefficiency a Spatial Planning Approach (Case Study: Ilam Province)

Mohammad Mahdi Abbasi* , Zabihollah Chaharrahi

1- MSc. Student in Land Use Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

2- Department of Human Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

Received Date: 05 March 2026 Accepted Date: 17 May 2026

Abstract

Background and Objective: Regional development in many parts of the country faces challenges such as spatial inequalities, weak infrastructure, and planning inefficiencies, and Ilam Province is no exception. In such conditions, spatial planning, as a scientific approach to organizing space, can play an effective role in improving development efficiency. The main objective of this research is to investigate the impact of different dimensions of spatial planning on regional development inefficiency in Ilam city

Methodology: This study is applied-developmental in terms of objective and descriptive-analytical in nature. The required data were collected using a researcher-made questionnaire based on environmental-physical, social, economic, and institutional indicators. For data analysis, the Structural Equation Modeling (SEM) method and AMOS software were employed, and the model's fit was evaluated using standard indices. Furthermore, Cronbach's alpha was used to measure the reliability of the instrument, and factor loadings and related tests were utilized for construct validity.

Results and Findings: Research findings indicate that various dimensions of Spatial Planning have a significant impact on reducing the inefficiency of regional development. Among these, the environmental-physical dimension has the most significant impact, while the institutional dimension has the least direct impact, although its indirect effects are noteworthy. Furthermore, the overall construct of Spatial Planning demonstrated a strong positive influence on improving regional development. The results suggest that attention to the principles of Spatial Planning, strengthening infrastructure, upgrading services, and improving the quality of governance can pave the way for more balanced development in Ilam province.

Keywords: Spatial Planning, Regional Development, Spatial Inequality, Ilam.

---

* Corresponding Author Email: mohammad.abasii@ut.ac.ir

Cite this article: Abbasi, M and Chaharrahi, Z . (2026). Analysis of Factors Affecting Development Inefficiency A Spatial Planning Approach (Case Study: Ilam Province). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(3), 266-278.

تحلیل عوامل مؤثر بر ناکارآمدی توسعه با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: استان ایلام)

محمد مهدی عباسی* ذبیح اله چهارراهی

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی آمایش سرزمین، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲- گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۲۷

چکیده

زمینه و هدف: توسعه منطقه‌ای در بسیاری از مناطق کشور با چالش‌هایی نظیر نابرابری‌های فضایی، ضعف زیرساخت‌ها و ناکارآمدی برنامه‌ریزی مواجه است و استان ایلام نیز از این قاعده مستثنی نیست. در چنین شرایطی، آمایش سرزمین به‌عنوان رویکردی علمی برای ساماندهی فضا، می‌تواند نقش مؤثری در بهبود کارآمدی توسعه ایفا کند. هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر ابعاد مختلف آمایش سرزمین بر ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای در شهر ایلام است.

روش‌شناسی: این مطالعه از نظر هدف کاربردی- توسعه‌ای و از نظر ماهیت توصیفی- تحلیلی است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته و بر اساس شاخص‌های محیطی- کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی گردآوری شده است. برای تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار AMOS استفاده شده و برازش مدل با بهره‌گیری از شاخص‌های استاندارد مورد ارزیابی قرار گرفته است. همچنین برای سنجش پایایی ابزار از آلفای کرونباخ و برای اعتبار سازه‌ای از بارهای عاملی و آزمون‌های مربوطه بهره گرفته شد.

یافته‌ها و نتایج: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ابعاد مختلف آمایش سرزمین تأثیر معناداری بر کاهش ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای دارند که در میان آن‌ها بُعد محیطی- کالبدی بیشترین تأثیر و بُعد نهادی کمترین تأثیر مستقیم را داراست، هرچند اثرات غیرمستقیم آن قابل توجه است. علاوه بر این، سازه کلی آمایش سرزمین تأثیر مثبت و بسیار قوی بر بهبود توسعه منطقه‌ای نشان داد. نتایج بیانگر آن است که توجه به اصول آمایش سرزمین، تقویت زیرساخت‌ها، ارتقای خدمات و بهبود کیفیت حکمرانی می‌تواند زمینه‌ساز توسعه متوازن‌تر در استان ایلام شود.

کلیدواژه‌ها: آمایش سرزمین، توسعه منطقه‌ای، نابرابری فضایی، ایلام.

* نویسنده مسئول: mohammad.abasii@ut.ac.ir

ارجاع به این مقاله: عباسی، محمد مهدی و چهارراهی، ذبیح اله. (۱۴۰۵). تحلیل عوامل مؤثر بر ناکارآمدی توسعه با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: استان ایلام). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۷(۳)، ۲۶۶-۲۷۸.

مقدمه و بیان مسأله

آمایش سرزمین به‌عنوان یکی از مهم‌ترین رویکردهای برنامه‌ریزی فضایی، بر تنظیم رابطه بهینه میان جمعیت، فعالیت و فضا تأکید دارد و هدف اصلی آن دستیابی به توسعه متوازن و پایدار در سطوح مختلف جغرافیایی است (UN-Habitat, 2021; OECD, 2020). این رویکرد با تکیه بر شناخت قابلیت‌ها و محدودیت‌های سرزمینی، به دنبال توزیع عادلانه منابع و فعالیت‌ها و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای است (Healey, 2007).

در ایران، اگرچه از دهه‌های گذشته به موضوع آمایش سرزمین توجه شده است، اما در عمل بسیاری از برنامه‌های توسعه به‌صورت بخشی و بدون هماهنگی فضایی اجرا شده‌اند که این امر منجر به تشدید نابرابری‌های منطقه‌ای و تمرکز امکانات در برخی مناطق خاص شده است (Glasson & Marshall, 2007). در این میان، مناطق غربی کشور به‌دلیل شرایط خاص جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی، بیش از سایر مناطق با چالش‌های توسعه‌ای مواجه هستند. استان ایلام به‌عنوان یکی از استان‌های مرزی غرب ایران، علی‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های قابل توجه در حوزه‌های طبیعی، انسانی و موقعیت ژئوپلیتیکی، همچنان با مشکلاتی نظیر بیکاری، ضعف زیرساخت‌ها و مهاجرت مواجه است. این وضعیت نشان‌دهنده شکاف بین ظرفیت‌های بالقوه و وضعیت بالفعل توسعه در این منطقه است (UNDP, 2022; FAO, 2021). به عبارت دیگر، عدم انطباق سیاست‌های توسعه‌ای با اصول آمایش سرزمین، یکی از دلایل اصلی تداوم توسعه‌نیافتگی نسبی در این استان محسوب می‌شود.

با وجود تأکید اسناد و نظریه‌های توسعه بر ضرورت تحقق تعادل فضایی، شواهد نشان می‌دهد که الگوی توسعه در غرب ایران، به‌ویژه استان ایلام، با ناکارآمدی‌های ساختاری و عملکردی مواجه است. این ناکارآمدی‌ها در قالب نابرابری‌های فضایی، عدم تعادل در توزیع خدمات، ضعف زیرساخت‌های اقتصادی و ناکارآمدی نهادی قابل مشاهده است (OECD, 2020).

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در این زمینه، عدم هماهنگی میان سیاست‌های توسعه‌ای و ویژگی‌های فضایی مناطق است. بسیاری از برنامه‌های توسعه بدون توجه کافی به مزیت‌های نسبی، محدودیت‌های محیطی و ظرفیت‌های بومی تدوین شده‌اند که این امر منجر به کاهش اثربخشی آن‌ها شده است (Healey, 2007). علاوه بر این، ضعف در نظام حکمرانی منطقه‌ای، نبود هماهنگی بین نهادها و عدم مشارکت مؤثر ذی‌نفعان، از دیگر عوامل مؤثر بر ناکارآمدی توسعه در این مناطق به شمار می‌روند (Glasson & Marshall, 2007). از سوی دیگر، نظریه‌های جدید توسعه منطقه‌ای بر اهمیت رویکردهای درون‌زا و مبتنی بر ظرفیت‌های محلی تأکید دارند و معتقدند که توسعه پایدار تنها در صورتی محقق می‌شود که برنامه‌ریزی فضایی بر اساس ویژگی‌های خاص هر منطقه صورت گیرد (Ray, 2006). با این حال، در بسیاری از مناطق غربی ایران، این رویکردها به‌درستی اجرایی نشده‌اند. بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که: چه عواملی موجب ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای در غرب ایران (با تأکید بر استان ایلام) شده‌اند؟ این پژوهش در تلاش است با بهره‌گیری از رویکرد آمایش سرزمین و مدل‌یابی معادلات ساختاری، به شناسایی و تحلیل این عوامل پرداخته و زمینه‌ای برای بهبود سیاست‌های توسعه‌ای فراهم آورد.

مبانی نظری پژوهش

-مفهوم آمایش سرزمین و نقش آن در توسعه منطقه‌ای

آمایش سرزمین به‌عنوان یک فرایند بنیادین برای ایجاد و اجرای بلندمدت افق برنامه‌ریزی راهبردی همراه با یک رویکرد یکپارچه برای سیاست‌گذاری با تأکید بر دستیابی به اهداف و نه تنظیم کاربری اراضی مورد تأکید است (خلیجی و سرور، ۱۴۰۱: ۱). از سوی دیگر آمایش سرزمین رویکرد راهبردی در برنامه‌ریزی فضایی، به تنظیم منطقی و هماهنگ روابط بین انسان، فعالیت و محیط در پهنه سرزمین می‌پردازد. هدف اصلی این رویکرد، استفاده از منابع و پتانسیل‌های مطلوب جهت عدم تمرکز و حفظ تعادل منطقه‌ای (عابدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰۴)، دستیابی به توسعه متوازن، بهره‌برداری بهینه از منابع و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای است (UN-Habitat, 2022; OECD, 2023). در این چارچوب، آمایش سرزمین با شناسایی قابلیت‌ها و محدودیت‌های محیطی، اقتصادی و اجتماعی هر منطقه، زمینه را برای تخصیص بهینه فعالیت‌ها فراهم می‌سازد.

در رویکردهای نوین، آمایش سرزمین نه تنها یک ابزار فنی، بلکه فرآیندی نهادی، مشارکتی و چندسطحی تلقی می‌شود که مستلزم هماهنگی میان سطوح مختلف حکمرانی و مشارکت فعال ذی‌نفعان است. (OECD, 2020; Pike et al, 2017). در همین راستا، تأکید بر سیاست‌های «مکان‌محور (Place-based)» به‌عنوان یکی از رویکردهای کلیدی در توسعه منطقه‌ای، نقش آمایش سرزمین را در جهت‌دهی به توسعه پایدار بیش از پیش برجسته ساخته است. (Barca et al, 2012)

-نظریه‌های توسعه منطقه‌ای و نابرابری فضایی

جهانی شدن، نومنطقه‌گرایی و رقابت‌های منطقه‌ای، بحران‌های اقتصادی، مخاطرات محیطی، بحران انرژی و مسائل اجتماعی و تلاش برای تحقق توسعه پایدار به تهیه شیوه‌هایی از سیاست‌گذاری منجر شده است که یکی از آنها راهبرد توسعه منطقه‌ای است (عزت پناه و همکاران، ۱۴۰۱، ۹۵). توسعه منطقه‌ای به عنوان یکی از انواع توسعه می‌تواند نقشی مهم در توسعه پایدار مناطق ایفا کند و تأثیر زیاد بر پیشرفت و رشد همه جانبه استان‌ها داشته باشد. این نوع توسعه به عنوان یکی از مهمترین ضرورت‌های توسعه همه جانبه و پایدار مطرح است و رسیدن به آن یکی از اهداف مهم توسعه است (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۴: ۳۴). ادبیات توسعه منطقه‌ای نشان می‌دهد که فرآیند توسعه در فضا به صورت یکنواخت رخ نمی‌دهد و معمولاً با نابرابری‌های فضایی همراه است. نظریه‌هایی مانند «قطب رشد» و «مرکز-پیرامون» بر تمرکز سرمایه، زیرساخت‌ها و فرصت‌ها در مناطق خاص تأکید دارند که این امر به تشدید شکاف‌های منطقه‌ای منجر می‌شود. (Glasson & Marshall, 2007)

در سال‌های اخیر، مطالعات جدید نشان داده‌اند که نابرابری‌های فضایی می‌توانند پیامدهای اجتماعی و سیاسی گسترده‌ای نیز داشته باشند. به‌عنوان مثال، (Rodríguez-Pose (2018) با طرح مفهوم «مناطق»، نشان می‌دهد که بی‌توجهی به مناطق پیرامونی می‌تواند به نارضایتی‌های اجتماعی و عقب‌ماندگی توسعه‌ای منجر شود. در مقابل، رویکردهای نوین مانند توسعه درون‌زا و توسعه مبتنی بر مکان، بر استفاده از ظرفیت‌های محلی، تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای مشارکت تأکید دارند. در این دیدگاه، توسعه پایدار زمانی محقق می‌شود که از درون منطقه و بر اساس ویژگی‌های بومی آن شکل گیرد. (Pike et al, 2017; Ray, 2006) و تمرکز اصلی آن تلاش برای رسیدگی به چالش‌های جهانی از جمله تخریب محیط‌زیست، رشد جمعیت، شهرنشینی سریع و نابرابری اجتماعی است (زیاری و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۴۵).

-ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای: مفهوم و ابعاد

ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن، علی‌رغم وجود منابع و ظرفیت‌ها، فرآیند توسعه به نتایج مطلوب اقتصادی، اجتماعی و فضایی منجر نمی‌شود. این ناکارآمدی در ادبیات جدید اغلب در قالب «شکاف عملکردی توسعه» یا «نابرابری فرصت‌ها» تحلیل می‌شود. (World Bank, 2021) ابعاد این ناکارآمدی شامل موارد زیر است:

نابرابری در توزیع خدمات و امکانات

ضعف زیرساخت‌های اقتصادی و ارتباطی

نرخ بالای بیکاری و مهاجرت

عدم تعادل در ساختار فضایی سکونت و فعالیت

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که این وضعیت اغلب ناشی از ضعف در حکمرانی منطقه‌ای، ناکارآمدی سیاست‌های توسعه‌ای و عدم انطباق برنامه‌ها با ویژگی‌های فضایی است (UNDP, 2022)؛ (OECD, 2023)

-عوامل مؤثر بر ناکارآمدی توسعه در چارچوب آمایش سرزمین

بر اساس ادبیات جدید، عوامل مؤثر بر ناکارآمدی توسعه را می‌توان در چهار بُعد اصلی تحلیل کرد:

عوامل اقتصادی

شامل ضعف سرمایه‌گذاری، بیکاری، وابستگی به اقتصاد تک‌محصولی و عدم تنوع فعالیت‌های اقتصادی که منجر به کاهش تاب‌آوری اقتصادی مناطق می‌شود. (World Bank, 2021)

عوامل اجتماعی

مانند مهاجرت، کاهش سرمایه اجتماعی، ضعف مشارکت مردمی و نابرابری‌های اجتماعی که می‌توانند فرآیند توسعه را با اختلال مواجه کنند. (UNDP, 2022)

عوامل نهادی

شامل ضعف حکمرانی، نبود هماهنگی بین نهادها، سیاست‌گذاری‌های ناهماهنگ و ضعف اجرای برنامه‌ها. مطالعات جدید نشان می‌دهد که کیفیت نهادها یکی از تعیین‌کننده‌ترین عوامل در موفقیت یا شکست توسعه منطقه‌ای است (OECD, 2023; Barca et al., 2012).

عوامل کالبدی- فضایی

مانند ضعف زیرساخت‌ها، عدم تعادل در شبکه سکونتگاهی، دسترسی نابرابر به خدمات و عدم تناسب کاربری اراضی با قابلیت‌های محیطی. (UN-Habitat, 2022)

جایگاه استان ایلام در نظام توسعه منطقه‌ای

استان ایلام به‌عنوان یکی از مناطق مرزی غرب ایران، دارای ظرفیت‌های قابل توجهی در حوزه‌های طبیعی، انرژی و موقعیت ژئوپلیتیکی است. با این حال، شواهد نشان می‌دهد که این استان همچنان با چالش‌هایی نظیر بیکاری، مهاجرت و ضعف زیرساخت‌ها مواجه است. این وضعیت بیانگر وجود شکاف بین ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل توسعه است. مطالعات توسعه منطقه‌ای نشان می‌دهد که مناطق مرزی در صورت نبود سیاست‌های مکان‌محور و آمایش‌محور، معمولاً در معرض عقب‌ماندگی قرار می‌گیرند (OECD, 2023; FAO, 2021). بررسی وضعیت ایلام در چارچوب آمایش سرزمین می‌تواند درک دقیق‌تری از علل این شکاف فراهم سازد. بنابراین مرور ادبیات نشان می‌دهد که توسعه منطقه‌ای موفق نیازمند رویکردی یکپارچه، مبتنی بر آمایش سرزمین و متکی بر سیاست‌های مکان‌محور است. در مقابل، نادیده گرفتن ویژگی‌های فضایی، ضعف نهادی و عدم هماهنگی در سیاست‌گذاری‌ها، منجر به بروز ناکارآمدی در فرآیند توسعه می‌شود. از این‌رو، تحلیل هم‌زمان عوامل اقتصادی، اجتماعی، نهادی و کالبدی در چارچوب آمایش سرزمین، می‌تواند چارچوبی جامع برای تبیین ناکارآمدی توسعه در مناطق کمتر توسعه‌یافته، به‌ویژه استان ایلام، فراهم آورد.

پیشینه پژوهش

کریمی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل فضایی توسعه منطقه‌ای استان‌های کشور بر مبنای شاخص‌های اقتصادی به این نتیجه دست یافتند که عدم توسعه متوازن و متعادل اقتصادی بین استان‌های ایران هست. استان‌های اصفهان، خراسان رضوی، تهران، کرمان، فارس، آذربایجان شرقی در بالاترین سطح توسعه اقتصادی قرار دارند و استان‌های آذربایجان غربی، مازندران، مرکزی، سمنان، یزد، خراسان جنوبی، خوزستان در سطح توسعه متوسط؛ استان‌های گیلان، زنجان، کردستان، البرز، لرستان، همدان، گلستان، خراسان شمالی، بوشهر، هرمزگان، سیستان و بلوچستان در سطح توسعه پایین و استان‌های اردبیل، قزوین، قم، کرمانشاه، ایلام، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد در پایین‌ترین سطح توسعه اقتصادی قرار دارند.

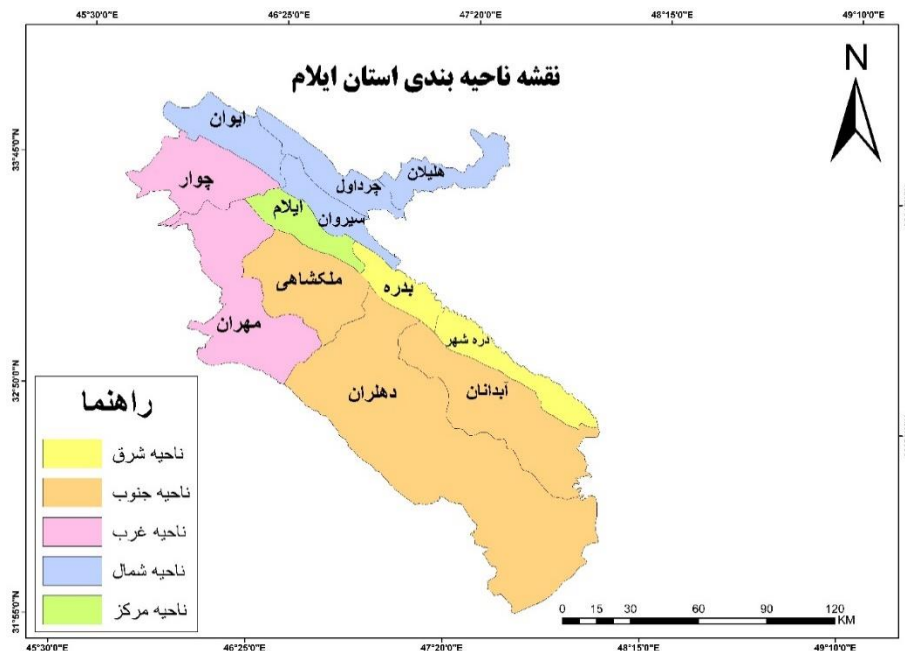
خدادادی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با رویکرد سرزمینی به توسعه روستایی ایران (مروری سیستماتیک) که برآیند مطالعات پیشین نشان می‌دهد که همچنان رویکرد غالب در نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی ایران، مبتنی بر الگوی بالا به پایین و با تأکید بر رهیافت برون‌زا است. این نوع برنامه‌ریزی، به دلیل کم‌توجهی به ظرفیت‌ها، نیازها و مشارکت جوامع محلی، نتوانسته زمینه تحقق توسعه درون‌زا و پایدار را در نواحی روستایی کشور فراهم سازد. در نتیجه، علی‌رغم اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های متعدد، توسعه روستایی در سطح ملی با چالش‌هایی همچون ناکارآمدی، ناپایداری و عدم تحقق اهداف مورد انتظار مواجه بوده است. مشتاق مهر و حجازی (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان تشخیص و پایش فزاینده‌ی مستحذات شهری با رویکرد آمایش سرزمین به این نتیجه دست یافتند که رشد نامتوازن شهری و گسترش بی‌برنامه فضاهای شهری، ناشی از ضعف در نظام آمایش سرزمین و از عوامل توسعه ناکارآمد منطقه‌ای است.

کهرکی و همکاران (۱۴۰۴) با بررسی تحلیل نارسائی‌های نظام برنامه‌ریزی آمایش سرزمین ایران به این نتیجه دست یافتند که مشکلاتی مانند تعدد نهادهای تصمیم‌گیر، ضعف هماهنگی و نبود داده‌های دقیق باعث ناکارآمدی نظام آمایش و تشدید شکاف‌های منطقه‌ای شده است. جیبوتی (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان ارتقای توسعه منطقه‌ای در گرجستان: ادغام برنامه‌ریزی فضایی کارکردی و مدل‌سازی کاربری زمین برای رشد اقتصادی پایدار این مطالعه نشان می‌دهد که به‌کارگیری برنامه‌ریزی فضایی یکپارچه همراه با مدل‌سازی کاربری زمین می‌تواند به بهبود توسعه منطقه‌ای، کاهش نابرابری‌های فضایی و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار کمک کند.

زانگ و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر منطقه‌بندی کاربری زمین در تجمعات شهری بر اهداف توسعه پایدار این مطالعه نشان می‌دهد که نحوه منطقه‌بندی و مدیریت کاربری زمین در نواحی شهری نقش بسیار مهمی در تحقق اهداف توسعه پایدار دارد و ضعف در مدیریت زمین می‌تواند منجر به توسعه نامتوازن منطقه‌ای و افزایش فشار بر منابع طبیعی شود. در گزارش از بانک جهانی (۲۰۲۵) ارائه شده، نشان می‌دهد که رشد شهری بدون برنامه‌ریزی فضایی مناسب، منجر به گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی، نابرابری منطقه‌ای و ناکارآمدی توسعه می‌شود و مدیریت زمین یکی از کلیدی‌ترین ابزارها برای توسعه متوازن است. در گزارشی که در مجله *Land use Policy (2025)* ارائه شده نشان داد که نحوه اجرای طرح‌های آمایش سرزمین (طرح‌های جامع) تأثیر مستقیم بر ارزش زمین و الگوهای توسعه دارد و ضعف در اجرا باعث ناکارآمدی توسعه فضایی و رشد نابرابر منطقه‌ای می‌شود.

محدوده مورد مطالعه

شهر ایلام مرکز استان ایلام می‌باشد که از نظر موقعیت جغرافیایی در غرب و جنوب غربی کشور استقرار یافته است (ملک-حسینی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱). این شهر با مختصات جغرافیایی ۴۶ درجه و ۲۲ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۳۹ دقیقه و ۳۰ ثانیه عرض شمالی، با مساحت ۱۴ کیلومتر مربع در شمال استان ایلام، از شمال به شهرستان ایوان و چرداول، از شرق و جنوب به شهرستان شیروان و دره شهر، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان مهران و از غرب با عراق محدود است (میرکتولی و همکاران، ۱۴۰۴: ۸). این شهر دارای ۴ منطقه شهری و ۱۴ ناحیه شهری می‌باشد (سازمان مسکن و شهرسازی ایلام، ۱۴۰۰).

شکل ۱: ناحیه بندی استان ایلام بر حسب موقعیت جغرافیایی (منبع: نگارندگان: ۱۴۰۴)

مواد و روش‌ها

ماهیت این پژوهش، کاربردی-توسعه‌ای بوده و چارچوب روش‌شناختی آن بر پایه توصیف و تحلیل بنا شده است. برای گردآوری اطلاعات، از منابع مکتوب و همچنین تحقیقات میدانی (از طریق پرسشنامه) استفاده شده است. ۳۰ پرسشنامه به عنوان نمونه در میان جامعه آماری (اهالی و کارشناسان) توزیع گردید. جهت اطمینان از اعتبار محتوایی پرسشنامه‌ها، نظرات خبرگان در مورد شفافیت، درستی و تناسب سؤالات اخذ شد. پایایی ابزار اندازه‌گیری با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۸ احراز گردید که در محدوده مطلوب قرار دارد. شاخص‌های کلیدی مورد بررسی در این پژوهش شامل: نهادی، اقتصادی، اجتماعی و شاخص محیطی-کالبدی بوده‌اند. نرم‌افزار Amos برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها به کار گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

ابتدا، یافته‌های توصیفی مربوط به ویژگی‌های جامعه‌ی پژوهش، که از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده است، مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار می‌گیرد. نتایج این توصیفات که به روشن شدن ماهیت داده‌ها و روند کلی حاکم بر آن‌ها کمک می‌کند، در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

یافته‌های توصیفی مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که ترکیب جنسیتی نمونه تا حدودی متعادل است، هرچند مردان با ۶۱/۶ درصد سهم بیشتری نسبت به زنان (۳۸/۴ درصد) دارند. این اختلاف را می‌توان به مشارکت فعال‌تر مردان در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی و همچنین حضور پررنگ‌تر آنان در مطالعات میدانی نسبت داد. از نظر وضعیت تأهل، بیش از نیمی از افراد مورد بررسی (۵۵/۹ درصد) متأهل بوده‌اند که بیانگر نوعی ثبات اجتماعی در میان پاسخ‌دهندگان است. در مقابل، ۴۴/۱ درصد افراد مجرد بوده‌اند که این تنوع می‌تواند بازتاب‌دهنده دیدگاه‌های متفاوت نسبت به مسائل شهری و نیازهای محیطی باشد. بررسی ساختار سنی نشان می‌دهد که گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال با ۳۹/۷ درصد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است؛ موضوعی که حاکی از غالب بودن جمعیت جوان در نمونه مورد مطالعه است. این امر اهمیت توجه به نیازها، ترجیحات و

رفتارهای این گروه سنی را در فرآیند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری شهری برجسته می‌سازد. در مقابل، افراد بالای ۵۰ سال با سهم ۲/۳ درصد کمترین حضور را داشته‌اند که می‌تواند نشان‌دهنده مشارکت محدودتر سالمندان در تکمیل پرسشنامه باشد. از لحاظ سطح تحصیلات، بیشترین سهم مربوط به دارندگان مدرک کارشناسی (۴۵/۷ درصد) است که نشان‌دهنده سطح نسبتاً مناسب تحصیلات در میان پاسخ‌دهندگان می‌باشد. این موضوع می‌تواند به افزایش دقت و اعتبار پاسخ‌ها کمک کند.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی پژوهش

شاخص‌ها	معرف‌ها	تعداد	درصد	شاخص‌ها	معرف‌ها	تعداد	درصد	
جنسیت	مرد	۲۳۰	۶۱/۶	تحصیلات	زیر دیپلم و دیپلم	۵۰	۱۲/۸	
	زن	۱۵۳	۳۸/۴		کاردانی	۵۳	۱۳/۱	
وضعیت تاهل	متاهل	۲۰۰	۵۵/۹	سن	زیر ۲۰ سال	۶	۵/۲	
	مجرد	۱۸۳	۴۴/۱		۲۰ تا ۳۰ سال	۵۶	۱۴/۶	
مدت اقامت	کمتر از ۱۰ سال	۱۰-۲۰	۱۸۳	۴۸/۸	شغل	کارمند	۹۲	۲۳/۸
		۲۰-۳۰	۶۹	۱۸/۰		آزاد	۱۰۷	۲۷/۹
		۳۰-۴۰	۱۶	۴/۲		دانشجو	۷۲	۱۸/۸
		بالای ۴۰	۱۲	۳/۱		بازنشسته	۱۷	۴/۴
مدت اقامت	کمتر از ۱۰ سال	۱۰-۲۰	۱۰۳	۲۶/۹	سایر	۳۹	۱۰/۲	
		۲۰-۳۰	۱۸۳	۴۸/۸				

در سوی دیگر، دارندگان مدرک دکتری با ۲/۵ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند که با ساختار کلی جامعه همخوانی دارد. در زمینه وضعیت شغلی، بیشترین فراوانی مربوط به افراد دارای مشاغل آزاد (۲۷/۹ درصد) است که بیانگر نقش قابل توجه این نوع فعالیت‌ها در ساختار اقتصادی شهر است. در مقابل، بازنشستگان با ۴/۴ درصد کمترین سهم را دارند که احتمالاً به دلیل کاهش تمایل یا فرصت مشارکت این گروه در پژوهش‌های میدانی است. همچنین بررسی سابقه سکونت نشان داد که بخش عمده‌ای از پاسخ‌دهندگان دارای سابقه اقامت بین ۱۰ تا ۲۰ سال در شهر هستند. این موضوع بیانگر آن است که اغلب افراد تجربه زیسته قابل توجهی از محیط شهری داشته و قادرند ارزیابی دقیقی از شرایط خدمات، زیرساخت‌ها و کیفیت زندگی ارائه دهند. در مجموع، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه بیانگر جامعه‌ای نسبتاً جوان، پویا و برخوردار از سطح تحصیلات قابل قبول است. چنین ترکیبی می‌تواند به افزایش دقت تحلیل‌ها و اعتبار نتایج کمک کرده و نشان دهد که یافته‌های پژوهش مبتنی بر دیدگاه گروه‌های فعال و درگیر در ساختار اجتماعی و اقتصادی شهر است.

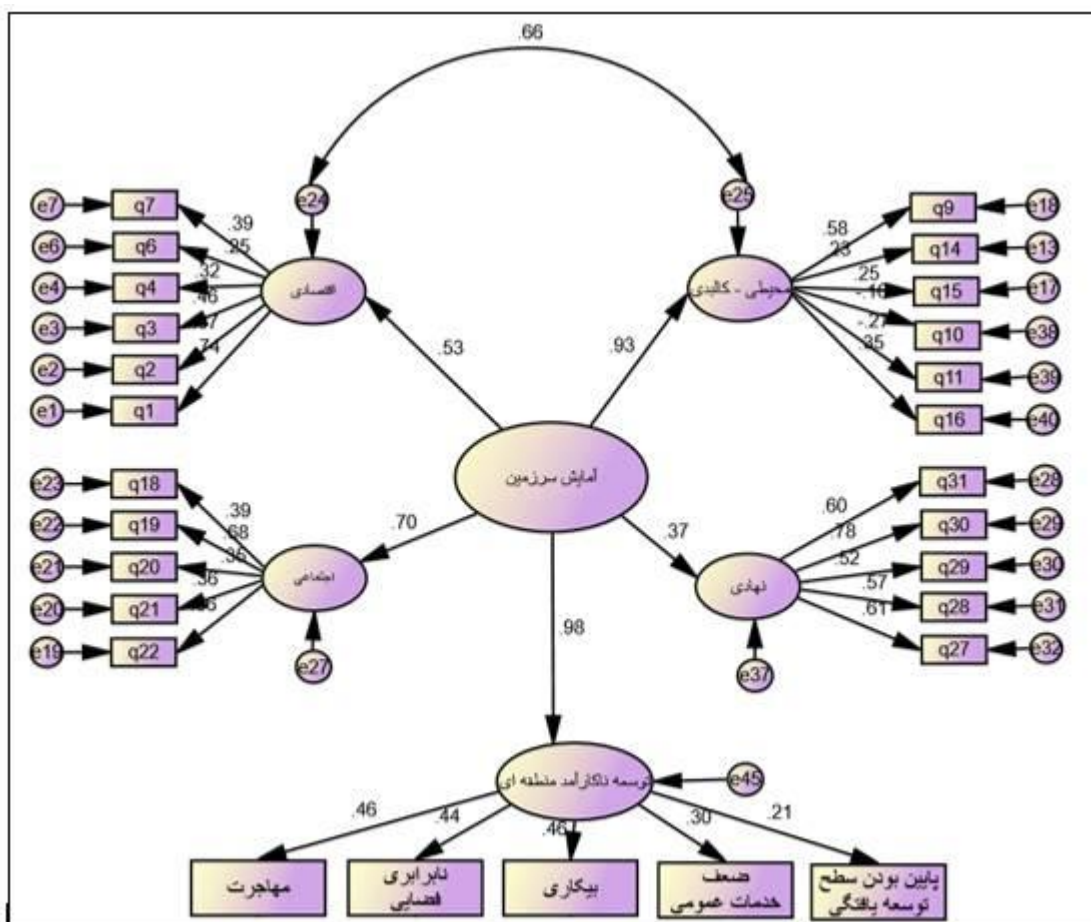
شناسایی و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار آمایش سرزمین با استفاده از مدل Amos

در این بخش از پژوهش، به منظور شناسایی و تبیین مهم ترین متغیرهای اثرگذار آمایش سرزمین، بر توسعه ناکارآمد منطقه‌ای در استان ایلام، از مدل‌یابی معادلات ساختاری در چارچوب نرم‌افزار AMOS استفاده شد. بر این اساس، با تکیه بر مبانی نظری پژوهش، یک مدل عاملی مبتنی بر رابطه میان ابعاد آمایش سرزمین و مفهوم ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای طراحی و آزمون گردید. یافته‌های حاصل از تحلیل مدل اندازه‌گیری نشان می‌دهد که تمامی ابعاد مورد بررسی، دارای بارهای عاملی معنادار بوده و در شکل‌دهی به سازه آمایش سرزمین نقش دارند؛ با این حال، میزان اثرگذاری آن‌ها متفاوت است. در این میان، بُعد محیطی - کالبدی با بار عاملی ۰/۹۳ بیشترین تأثیر را بر ساختار آمایش سرزمین در استان ایلام داشته است.

این نتیجه نشان می‌دهد که مسائل مربوط به توزیع فضایی خدمات، ضعف زیرساخت‌ها، نابرابری در دسترسی و عدم توازن در ساختار سکونتگاهی، مهم‌ترین چالش‌های اثرگذار بر وضعیت آمایش سرزمین در این منطقه محسوب می‌شوند. در رتبه دوم، بُعد اجتماعی با بار عاملی ۰/۷۰ قرار دارد. این امر بیانگر آن است که متغیرهایی نظیر مهاجرت، ضعف سرمایه اجتماعی، کاهش مشارکت عمومی و نابرابری‌های اجتماعی، نقش قابل توجهی در تضعیف کارکردهای آمایش سرزمین دارند. به عبارت دیگر، پایداری نظام فضایی در استان ایلام به شدت تحت تأثیر تحولات اجتماعی و جابه‌جایی‌های جمعیتی قرار گرفته است. در ادامه، بُعد اقتصادی با بار عاملی ۰/۵۳ در رتبه سوم قرار می‌گیرد. این نتیجه نشان می‌دهد که اگرچه متغیرهای اقتصادی مانند بیکاری، ضعف سرمایه‌گذاری و محدودیت فعالیت‌های تولیدی همچنان بر ساختار آمایش اثرگذار هستند، اما شدت اثر آن‌ها نسبت به ابعاد کالبدی و اجتماعی کمتر ارزیابی شده است. این موضوع می‌تواند بیانگر آن باشد که محدودیت‌های اقتصادی در این منطقه تا حد زیادی تحت تأثیر ساختار فضایی و اجتماعی موجود شکل گرفته‌اند.

در نهایت، بُعد نهادی با بار عاملی ۰/۳۷ کمترین تأثیر را در مدل اندازه‌گیری به خود اختصاص داده است. این یافته می‌تواند نشان‌دهنده ضعف نسبی یا غیرمستقیم بودن اثرگذاری ساختارهای نهادی بر وضعیت آمایش سرزمین در استان ایلام باشد. با این حال، نباید از این نکته غافل شد که اثرات نهادی معمولاً به صورت غیرمستقیم و از طریق سایر ابعاد (به‌ویژه اقتصادی و کالبدی) در فرآیند توسعه منطقه‌ای ظاهر می‌شوند. بر اساس نتایج مدل، سازه «آمایش سرزمین» با بار عاملی بسیار بالا (۰/۹۸) تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه منطقه‌ای و کاهش ناکارآمدی توسعه در استان ایلام دارد. این مقدار نشان‌دهنده قدرت بالای برآزش سازه و اعتبار بالای مدل مفهومی پژوهش است. به عبارت دیگر، هرچه اصول آمایش سرزمین در برنامه‌ریزی منطقه‌ای به‌درستی اجرا شوند، سطح ناکارآمدی توسعه در منطقه کاهش یافته و زمینه برای توسعه متوازن‌تر فراهم می‌شود.

بر اساس نتایج ارائه‌شده در جدول شماره (۲)، شاخص‌های اصلی برآزش مدل نشان می‌دهد که داده‌های گردآوری‌شده از پژوهش، از توانمندی لازم برای تأیید و پشتیبانی از مدل مفهومی برخوردار بوده و در مجموع، برآزش مطلوبی را برای مدل اندازه‌گیری و ساختاری فراهم کرده‌اند. به عبارت دیگر، مقادیر به‌دست‌آمده برای شاخص‌های برآزش، در محدوده قابل قبول و استانداردهای مورد انتظار در مدل‌یابی معادلات ساختاری قرار دارد. در چارچوب تحلیل‌های مبتنی بر مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS، شاخص‌های برآزش به‌عنوان معیارهای کلیدی برای ارزیابی کیفیت تطابق مدل نظری با داده‌های تجربی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

شکل ۲. مدل نهایی تأثیر ابعاد آمایش سرزمین بر توسعه ناکارآمد منطقه ای

در این پژوهش، نتایج نشان می‌دهد که مدل مفهومی طراحی شده در خصوص رابطه بین ابعاد آمایش سرزمین و ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای در استان ایلام، از سازگاری مناسبی با داده‌های مشاهده‌شده برخوردار است. به‌طور کلی، مطلوب بودن شاخص‌های برازش بیانگر آن است که ساختار مفهومی پژوهش از اعتبار تجربی کافی برخوردار بوده و می‌توان روابط پیشنهادی میان متغیرها را مورد پذیرش قرار داد. این امر نشان می‌دهد که مدل طراحی شده توانسته است به‌خوبی روابط بین سازه‌های نظری را بازنمایی کرده و چارچوب مناسبی برای تحلیل عوامل مؤثر بر آمایش سرزمین در منطقه مورد مطالعه ارائه دهد.

جدول ۲. تحلیل مسیر با ضرایب استاندارد

شاخص‌ها	حد مطلوب	مقدار برازش شده
کای اسکور	(CMIN)	۴۶/۹۱۱
درجه آزادی	(DF)	۱۸
سطح معناداری	(P)	۰/۰۰۰
نسبت کای اسکور به درجه آزادی	(CMIN/DF)	۲/۶۰۶
ریشه میانگین مجذورات خطای برآورد	(RMSEA)	۰/۰۷۵
شاخص نیکویی برازش	(GFI)	۰/۹۵۲
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	(AGFI)	۰/۹۰۳

۱/۹۲۳	نزدیک به یک	(NFI)	شاخص برآزش اصلاح شده
۱/۹۲۳	۰/۹۰ به بالا	(TLI)	شاخص توکر_ لوئیس
۱/۹۵۱	۰/۹۰ به بالا	(IFI)	شاخص برآزندگی فزاینده
۱/۹۵۰	۰/۹۰ به بالا	(CFI)	شاخص برآزندگی تطبیقی
۱/۸۸۰	۰/۶۰ به بالا	(RFI)	شاخص برآزش نسبی
۱/۶۱۱	۰/۶۰ به بالا	(PCFI)	شاخص برآزش تطبیقی مقتصد
۱/۶۴۳	۰/۶۰ به بالا	(PNFI)	شاخص برآزش هنجار شده مقتصد

نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که آمایش سرزمین، به‌عنوان یک رویکرد جامع برای ساماندهی فضا و تخصیص بهینه منابع، نقشی اساسی در کاهش ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای در استان ایلام دارد. تحلیل مدل معادلات ساختاری بیانگر آن است که ابعاد مختلف آمایش سرزمین، به‌ویژه بُعد محیطی- کالبدی و پس از آن بعد اجتماعی، بیشترین اثرگذاری را بر تبیین وضعیت توسعه و کاهش نابرابری‌های فضایی دارند. این یافته‌ها با مبانی نظری توسعه منطقه‌ای همخوانی دارد؛ جایی که نظریه‌های کلاسیک و نوین توسعه منطقه‌ای بر اهمیت توزیع عادلانه خدمات، تقویت زیرساخت‌ها، احیای ظرفیت‌های درونی و پاسخ‌گویی به نیازهای محلی تأکید دارند. نظریه‌هایی همچون «مرکز- پیرامون» و «قطب رشد» نیز نشان می‌دهند که تمرکز زیرساخت‌ها و خدمات در نقاط خاص، به تشدید نابرابری‌ها و شکل‌گیری توسعه نامتوازن منجر می‌شود؛ موضوعی که نتایج این پژوهش نیز آن را در مورد استان ایلام تأیید می‌کند. بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده، ضعف در زیرساخت‌ها، نابرابری در دسترسی به خدمات، مهاجرت، کاهش سرمایه اجتماعی، بیکاری و محدودیت‌های اقتصادی از مهم‌ترین عواملی هستند که ناکارآمدی توسعه منطقه‌ای را تشدید کرده‌اند. در چنین شرایطی، آمایش سرزمین می‌تواند با ارائه یک چارچوب ساختاریافته، مسیر توسعه را از وضعیت ناهماهنگ فعلی به سمت توسعه متوازن‌تر و پایدارتر هدایت کند. نتایج تحلیل‌ها نشان می‌دهد که به‌کارگیری اصول آمایش سرزمین و تقویت سازوکارهای نهادی مرتبط، نه تنها موجب ارتقای کارآمدی فضایی و اجتماعی می‌شود، بلکه می‌تواند گامی مهم در جهت مدیریت مهاجرت، افزایش سرمایه‌گذاری، بهبود زیرساخت‌ها و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان باشد.

از منظر کاربردی، یافته‌های این مطالعه برای نهادهای برنامه‌ریز و اجرایی اهمیت ویژه‌ای دارد. سازمان‌هایی همچون استانداری، سازمان برنامه و بودجه، شهرداری و دستگاه‌های خدمات‌رسان می‌توانند با بهره‌گیری از نتایج این پژوهش، برنامه‌های توسعه‌ای خود را به‌گونه‌ای تنظیم کنند که بر تقویت زیرساخت‌ها در مناطق کمتر برخوردار، کاهش نابرابری فضایی، ارتقای خدمات عمومی و تقویت سرمایه اجتماعی متمرکز باشد. همچنین سازمان‌های متولی آمایش سرزمین مانند وزارت راه و شهرسازی می‌توانند از این نتایج برای بازنگری طرح‌های آمایشی و هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در مقیاس منطقه‌ای استفاده کنند. این پژوهش همچنین می‌تواند مبنای تدوین سیاست‌های توسعه درون‌زا باشد؛ سیاست‌هایی که با استفاده از ظرفیت‌های محلی، زمینه رشد پایدار و کاهش وابستگی بیرونی را فراهم می‌آورند.

در نهایت، می‌توان گفت که اجرای دقیق و علمی آمایش سرزمین، همراه با تقویت مشارکت مردمی و حاکمیت محلی، می‌تواند زمینه‌ساز توسعه متوازن، کاهش شکاف‌های فضایی و اجتماعی و ارتقای بهره‌وری در استان ایلام گردد. نتایج این پژوهش تأکید می‌کند که توسعه منطقه‌ای زمانی کارآمد خواهد بود که با شناخت علمی از ساختار فضایی منطقه، توان‌های بالقوه آن و نیازهای واقعی جامعه همراه باشد. از این‌رو، ادامه تحقیقات در این حوزه و گنجاندن نتایج آن در برنامه‌ریزی‌های عملی، ضرورت اساسی برای آینده توسعه استان محسوب می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در مقاله به شکل توضیح داده شده از سوی مجله، مورد تأیید نویسندگان این مقاله است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر فاقد حمایت مالی است.

سپاسگزاری

از کلیه کسانی که در مراحل مختلف نوشتن این مقاله با نظرات خود ما را یاری دادند، سپاسگزاری می‌کنیم.

References

- Abedi, Mahboobeh; Farzan, Farzam; Dosti, Morteza and Honnor, Afshar (2001), Obstacles to the Development of Water-Coastal Sports Tourism in Iran, *Tourism Management Studies*, 16(54), 234-203. https://tms.atu.ac.ir/article_12792.html[in Persian].
- Barca, F., McCann, P., & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches. *Journal of Regional Science*, 52(1), 134–152 <https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x>
- Batmani, F and Heidari Far, M R . (2026). Future research on parameters affecting security and sustainable development in the border city of Kamyaran. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(2), 474-497. https://www.srds.ir/article_238332.html?lang=en[in Persian].
- Ezzat Panah, Bakhtiar; Yazdan Panah, Parviz and Beig Babaei, Bashir (2002), Analysis of Factors Affecting the Competitiveness of Urban Development in Order to Reduce Intra-Regional Inequalities Case Study: West Azerbaijan Province, *Quarterly Journal of Geographical Studies of Coastal Areas*, 3(4), 91-113. https://journals.guilan.ac.ir/article_7679.html[in Persian].
- FAO. (2021). Rural development framework. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- FAO. (2021). Rural development framework. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Glasson, J., & Marshall, T. (2007). *Regional planning*. London: Routledge.
- Hatami-Nejad, Hossein; Arian-Kia, Mustafa and Ghare-Gashi, Fatemeh (2015), Identifying the drivers affecting the regional development prospects of Fars Province with a futures research approach towards land planning, *Journal of Urban Economics*, 10(1), 33-52. <https://civilica.com/doc/2355093/>[in Persian].
- Healey, P. (2007). *Urban and regional planning*. London: Routledge.
- Ilam Housing and Urban Development Organization (1400). [in Persian].
- Jamshidi, A and Azar, S . (2025). Examining how to use information technology to optimize processes and increase productivity in local businesses (Case study: Urmia city). *Journal*

- of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 6(3), 216-232. https://www.srds.ir/article_215628.html?lang=en[in Persian].
- Jibuti, M. (2025). Enhancing regional development in Georgia: Integrating functional spatial planning and land use modeling for sustainable economic growth. *International Journal of Social Sciences*, 14(1), 23–34. DOI: 10.52950/SS.2025.14.1.002. <https://doi.org/10.52950/SS.2025.14.1.002>
- Karami et al. (2012) Spatial Analysis of Regional Development of the Provinces of the Country Based on Economic Indicators, *Journal of Geography and Planning*, 24(74), 72-61. <https://doi.org/10.22034/gp.2021.10901>[in Persian].
- Khaliji, Mohammad-Ali and Sarwar, Rahim (2012), Pathology of land planning programs in Gilan Province, *Quarterly Journal of Geographical Studies of Coastal Areas*, 3(4), 1-20. <https://doi.org/10.22124/gscj.2023.21365.1136>[in Persian].
- Khodayay, Ali; Pourtaheri, Mehdi; Tavakoli, Morteza (2013), A territorial approach to rural development in Iran (systematic review), *Journal of Land Planning*, 15(2), 221-241. <https://doi.org/10.22059/jtcp.2023.364662.670404>[in Persian].
- Kohaki, Fatemeh Sadat; Pourahmad, Ahmad; Hosseini, Ali; Mousavi, Mirnajaf (1404), Analysis of the shortcomings of the land use planning system in Iran, *Journal of Geographical and Spatial Planning*, . <https://doi.org/10.30488/gps.2024.371114.3598>[in Persian].
- Land Use Police. (2025). From territorial governance to land value realities: The mediating role of master plan implementation.
- Malek-Hosseini, Abbas; Mousavi-Nasab, Seyed Jahangir and Shams, Majid (2014), Zoning the Vulnerability of Ilam City to Flood Hazard, *Human Settlement Planning Studies*, 19(4), 79-96. https://journals.iau.ir/article_707019.html[in Persian].
- Mirkatoli, Jafar; Arian-Kia, Mustafa and Karimi-Aghcheh, Raziieh (2015), Spatial Analysis of Urban Services with a Spatial Justice Approach, Case Study: Ilam City, *Journal of Geographical Spatial Planning*, 15(1), 19-1[in Persian].
- Mohammad Rezapour, B and Mousavi, M N . (2026). Developing Effective Scenarios for Reducing Inequality in the Provision of Public Services in Urban regions of Urmia through a Futures Research Approach. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(2), 38-57. https://www.srds.ir/article_231421.html?lang=en[in Persian].
- Moshtagheh Mehr, A and Hejazi, S A . (2026). Detection and Monitoring of Urban Constructions in Central District of Noor Township Using Satellite Imagery and Based on Spatial Planning Approach. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(1), 340-354. https://www.srds.ir/article_229441.html?lang=en[in Persian].
- Mushtaq Mehr, Ozra; Hejazi, Seyed Allah (2015), Identifying and Monitoring the Increase of Urban Innovations with a Land Planning Approach, *Quarterly Journal of Sustainable Urban and Regional Development Studies*, 1(23), 354-340. <https://civilica.com/doc/2586489/>[in Persian].
- OECD. (2020). Rural well-being: Geography of opportunities. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD. (2020). Rural well-being: Geography of opportunities. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD. (2023). Regional development policy outlook 2023. Paris: OECD Publishing.
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2017). Local and regional development (2nd ed.). London: Routledge.

- Ray, C. (2006). Endogenous development in rural areas. In P. Cloke, T. Marsden, & P. Mooney (Eds.), *Handbook of rural studies* (pp. 278–291). London: SAGE Publications.
- Rezaei, H., Zamani Moghadam, A. and Memarzadeh Tehran, G. (2026). Modeling the socio-security development of Sistan and Baluchestan Province. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(2), 167-187. https://www.srds.ir/article_231873.html?lang=en[in Persian].
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- UNDP. (2022). *Human development report 2022*. New York: United Nations Development Programme.
- UN-Habitat. (2021). *World cities report 2020: The value of sustainable urbanization*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.
- UN-Habitat. (2022). *World cities report 2022: Envisaging the future of cities*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.
- World Bank. (2021). *World development report: Reshaping economic geography*. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. (2025). *Urban planning and land for growth*.
- Wu, Y., Zhang, Y., & Zhang, B. (2025). The effect of urban agglomeration land use zoning on sustainable development goals. *Scientific Reports*, 15, 33427.
- Ziari, Keramat-Allah; Ghazi, Islam and Ariankia, Mustafa (1403), Potential assessment of the establishment of coastal-port cities in the Makran region of Iran from the perspective of spatial planning and sustainable development, *Journal of Land Planning*, 16(1), 143-159. https://jtcp.ut.ac.ir/article_97427.html[in Persian].